

Поворознік А. В. – здобувач освіти
5 курсу факультету філології
та журналістики
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник:
Яблонська О. В. – кандидат філологічних
наук, професор кафедри української
літератури ВНУ імені Лесі Українки

Роман В. Лиса «Максим Гонтар»: ідейно-тематичні особливості

Постановка проблеми. Популярна творчість В. Лиса стала об'єктом належної філологічної уваги. Мовознавчі аспекти проаналізовано в публікаціях А. Вегеш, І. Дружук, Р. Зінчук, І. Левчук, І. Ніколаєнко, Л. Спанатій, А. Яворського та ін. Проблематику та жанрово-стильові особливості роману «Століття Якова» (2010) досліджували Л. Костецька [9], А. Кривопишина [2], Л. Крупка [3; 5] та ін. Різнопланові студії О. Башкирової [1], Л. Костецької [9], Л. Крупки [4; 5] та ін. присвячено роману «Соло для Соломії» (2013). Методологія геопоетики – в основі досліджень Я. Поліщука про прозу В. Лиса [7; 8].

Роман «Максим Гонтар» (2023) – один із найновіших текстів В. Лиса, який ще чекає на уважне літературознавче прочитання.

Мета дослідження – дослідити ідейно-тематичні особливості роману В. Лиса «Максим Гонтар».

Результати дослідження. У романі «Максим Гонтар» автор порушує важливі теми: повернення до своїх витоків, пошук себе, внутрішні переживання, боротьба за збереження історичної правди як основи майбутнього нації. Головний герой – наш сучасник Максим, який після проживання у столиці повертається до рідного містечка Лучеськ, що в тексті постає не лише як географічний простір, а й як символ внутрішньої мандрівки до самого себе. Назва міста – архаїчна форма Лучеськ – відсилає читача до глибоких історичних пластів часів княжої доби, створюючи паралель між індивідуальною історією

героя та колективною пам'яттю нації. Повернення героя в рідний дім, з одного боку, є прагненням переосмислити життя, а з іншого – непростим зіткненням із глибоким внутрішнім спустошенням та втратою життєвих орієнтирів.

Зміщення простору та часу, інтертекстуальність додають роману глибини й філософічності. Максим – історик за фахом, він переживає особистісну кризу, яка пов'язана не лише з кардинальними змінами, що відбуваються в його житті, а насамперед із драматичним осмисленням історичної правди. Герой не йде на компроміс, навіть ціною втрати кар'єри, що свідчить про його моральну стійкість. Водночас Максим переживає глибоку самотність, адже його ідеї не сприймаються оточенням; це викликає в героя почуття марності, безсилля й розчарування.

Максим — людина, яка протистоїть спробам тенденційно переписати історію, він переконаний, що тільки через чесне й безкомпромісне осмислення минулого Україна зможе знайти шлях до майбутнього. Герой переконаний, що слово має мати силу не як знаряддя ідеології, а як засіб істини. Це суперечить становищу слова в українському суспільстві; за спостереженням героя, слово «перебуває десь на маргінесі для інтелектуалів-волоцюг» [6, 96]. Максималізм Максима межує з ідеалізмом, але все ж має підґрунтя в реальному житті.

Погляди Максима Гонтара на українську історію в університетському середовищі вважали незручними, навіть фанаберними, адже він не приймав усталеної патріотичної риторики, що зосереджувалася переважно на трагічних подіях і героїзмі приреченості. Максим задумувався, чому героїзм, що виникає з відчаю та приреченості, має бути визначальним у національному наративі? Йому часто відповідали, що людям потрібні міфи, однак сам герой категорично не погоджувався з такою позицією. Він прагнув, аби історія України залишалася правдивою – з усіма радощами, перемогами та поразками, але тільки там, де вони справді мали місце. Показовими є міркування героя: «Ми чомусь наче соромимось наших перемог, бо колись боялись образити одного сусіда, а тепер іншого» [6, 58].

Висновки. Роман В. Лиса «Максим Гонтар» є художнім дослідженням особистості інтелектуала в сучасному українському суспільстві. Образ головного героя покликаний зацентрувати на проблемі пошуку істини та ролі минулого у формуванні майбутнього нації.

Джерела та література

1. Башкирова О. М. Літературна традиція як основа моделювання художнього світу в романістиці В. Лиса (на матеріалі твору «Соло для Соломії»). *Синопис: текст, контекст, media*. 2016. № 3. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/18679/1/O_BASHKYROVA_LT.pdf
2. Кривопишина А. С. Поетика жанру сучасного історичного роману (на матеріалі романів Василя Шкляра «Чорний ворон» та Володимира Лиса «Століття Якова»). *Spheres of culture: Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2013. Vol. IV. P. 96–103.
3. Крупка Л. О. «Дожити до ста»: моделювання героя в романі Володимира Лиса «Століття Якова». *Kultury Wschodniosłowiańskie – Oblicza I Dialog*. 2019. № 9. Т. 5. С. 59–65. URL: <https://doi.org/10.14746/kw.2019.9.5>
4. Крупка Л. О. Особливості моделювання образу жінки ХХ ст. (за романом Володимира Лиса «Соло для Соломії»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2021. № 47. Т. 3. С. 22–25.
5. Крупка Л. О. Художній простір Другої світової війни у творчості Володимира Лиса. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2020. № 7. С. 50–55.
6. Лис В. С. Максим Гонтар. Харків: Фоліо, 2023. 416 с.
7. Поліщук Я. Епос провінції (трилогія про Загоряни Володимира Лиса). *Поліщук Я. Гібридна топографія. Місця і не-місця пам'яті в сучасній українській літературі*. Чернівці: Книги –ХХІ, 2018. С. 33–59.
8. Поліщук Я. О. Волинські романи В. Лиса з погляду екокритики. *Bibliotekarz Podlaski*. 2023. Vol. 59. No. 2. С. 175–189. URL: <https://doi.org/10.36770/bp.806>
9. Костецька Любов. Часо-просторова організація «Волинської хроніки» В. Лиса. *Волинь філологічна: текст і контекст. Вип. 19: Українська література як художній феномен*. Луцьк, 2015. С. 95–102.